

Avslutande av initiativärende om långsam handläggning av tvistemål

Beslutet i korthet: Efter en inspektion av Borås tingsrätt i oktober 2018 beslutade JO att i ett särskilt ärende utreda tingsrättens handläggning av tre tvistemål, i vilka det inte hade vidtagits några handläggningsåtgärder under flera år. Samtidigt beslutade JO att inleda förundersökningar om tjänstefel i förhållande till tingsrättens lagman och en rådmann. Efter avslutad förundersökning väckte JO åtal mot de båda domarna, och de dömdes av hovrätten för tjänstefel till dagsböter. Domen mot rådmannen vann laga kraft, medan lagmannen överklagade domen. Högsta domstolen ändrade hovrättens domslut endast på det sättet att tiden för brotten justerades. Genom Högsta domstolens dom är den straffrättsliga prövningen avslutad och JO avslutar ärendet.

Bakgrund och initiativ

Under en inspektion av Borås tingsrätt den 16–18 oktober 2018 uppmärksammades att det fanns brister i handläggningen av ett flertal tvistemål. Efter inspektionen beslutade dåvarande JO Lars Lindström att utreda frågan i två ärenden, dnr 7032-2018 och det nu aktuella ärendet, dnr 7309-2018.

Ärendet med dnr 7032-2018 avslutades den 22 augusti 2019 med att JO Lars Lindström uttalade allvarlig kritik mot den tidigare lagmannen AA och rådmannen BB samt kritik mot ytterligare en rådmann för bristfällig och långsam handläggning av ett antal tvistemål.

Med anledning av de uppgifter som framkommit i tre tvistemål som hade inletts 2011, 2012 och 2013 (mål nr T 1911-11, T 2814-12 och T 1551-13) inledde JO förundersökningar om tjänstefel i ärendet med dnr 7309-2018. JO gav vice överåklagaren CC vid Åklagarmyndigheten, Särskilda åklagarkammaren, i uppdrag att verkställa utredningen. Efter att åtal hade väckts i hovrätten tog jag över ansvaret för ärendet.

Förundersökningarna och den rättsliga prövningen

I förundersökningarna kom det fram bl.a. att mål nr T 1911-11 inleddes vid tingsrätten den 7 juni 2011 och att det inte hade skett någon handläggning av målet under perioden den 8 december 2011 till den 7 maj 2019, då tingsrätten meddelade en dom. Mål nr T 2814-12 inleddes vid tingsrätten den 15 oktober

2012. Efter det att ett protokoll från ett sammanträde för muntlig förberedelse hade expedierats den 23 april 2013 hade det inte skett någon handläggning i målet. Mål nr T 1551-13 inleddes vid tingsrätten den 24 maj 2013. Efter det att det den 10 september 2014 hade antecknats i målregistret att en mellandom skulle meddelas under hösten, vidtogs inga handläggningsåtgärder. Förundersökningarna ledde fram till att dåvarande JO Lars Lindström den 27 augusti 2019 beslutade att väcka åtal för tjänstefel mot rådmannen BB och den tidigare lagmannen AA.

Åtalet och prövningen i Hovrätten för Västra Sverige

I åtalet gjorde JO gällande att BB hade underlåtit att handlägga de tre aktuella tvistemålen. Genom underlåtenheten hade han åsidosatt bestämmelsen i 42 kap. 6 § tredje stycket rättegångsbalken om att förberedelsen ska bedrivas med inriktning mot ett snabbt avgörande. BB hade uppsåtligen vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gällde för uppgiften som domare. Gärningarna var inte att anse som ringa.

I åtalet mot AA gjorde JO gällande att han hade underlåtit att vidta de åtgärder som varit påkallade för att föra de tre tvistemålen till avgörande inom skälig tid, såsom att omfördela målen eller ge rådmannen BB lättnad i arbetsbördan. Genom underlåtenhet hade AA uppsåtligen eller av oaktsamhet vid myndighetsutövning åsidosatt vad som gällde för uppgiften som lagman. Gärningarna var inte att anse som ringa.

Hovrätten för Västra Sverige biföll åtalen om tjänstefel i en dom den 23 mars 2020 och påföljden bestämdes till dagsböter (hovrättens mål nr B 3163-19). Domen mot BB fick laga kraft.

Prövningen i Högsta domstolen

AA överklagade hovrättens dom till Högsta domstolen. Åtalet justerades i Högsta domstolen på så sätt att jag inte längre gjorde gällande att AA uppsåtligen hade åsidosatt vad som gällde för uppgiften.

Högsta domstolen meddelade sin dom den 4 mars 2021 (mål nr B 2179-20). Domstolen ändrade hovrättens domslut endast på det sättet att tiden för brotten justerades. I domen uttalade Högsta domstolen bl.a. följande:

18. De tre tvistemål som omfattas av åtalet togs av den målsvarige rådmannen återkommande upp på de listor över gamla mål som, i enlighet med tingsrättens rutiner, två gånger per år lämnades till AA. Listorna togs sedan upp vid samtal som AA hade med var och en av de ansvariga domarna. Några närmare förklaringar till tidsutdräkten i de aktuella målen lämnades inte. I vart fall vid utgången av 2016 var målen så gamla att det, objektivt sett, fanns anledning för AA att skaffa sig närmare kunskap om orsakerna till tidsutdräkten och att vidta lämpliga åtgärder för att komma till rätta med situationen. Det kan inte råda någon tvekan om att detta hade kunnat göras utan att det skulle ha inkräktat på rådmannens självständighet. Något annat hinder mot att vidta åtgärder förelåg inte heller. Genom sin underlåtenhet har AA åsidosatt vad som gällde för uppgiften som lagman.

19. Av utredningen framgår att AA var väl insatt i sina skyldigheter och befogenheter som lagman. När de tre målen återkom på listorna över gamla mål utan att det lämnades godtagbara förklaringar till tidsutdräkten borde AA ha insett att förhållandena var sådana att han hade en skyldighet att agera. Att den ansvarige rådmannen var en erfaren domare och inte självmant bad om hjälp och att AA fått intrycket att det pågick viss handläggning i målen förändrar inte den bedömningen. AA:s underlåtenhet får därmed anses ha varit oaktsam.

20. Den långsamma handläggningen av målen innebar ett väsentligt åsidosättande av den för rättssäkerheten och förtroendet för domstolarna viktiga principen att rättegångar ska genomföras inom skälig tid. Bevakningen av att den principen upprätthölls i domstolens verksamhet utgjorde ett viktigt moment i AA:s uppgift som domstolschef. I detta fall är det också tydligt att han genom att agera hade kunnat komma till rätta med situationen. Mot denna bakgrund kan AA:s underlåtenhet inte anses som ringa.

Sammanfattningsvis ansåg alltså Högsta domstolen att AA av oaktsamhet vid myndighetsutövning hade åsidosatt vad som gällde för uppgiften som lagman och dömde honom för tjänstefel till dagsböter.

JO:s avslutande av ärendet

Genom Högsta domstolens dom är den straffrättsliga prövningen avslutad. Mot denna bakgrund och eftersom utredningen inte ger anledning till några ytterligare uttalanden från min sida avslutas ärendet.